

1. Kalvøen

Kalvøen var oprindeligt en ø, som lå umiddelbart ud for Frederikssund. Når det var lavvande, kunne øens ejer lade sine kreaturer og heste vade over til øen. I midten af 1800-tallet opstod ideen om at lade det lavvandede område mellem øen og fastlandet inddæmme. Projektet blev sat i gang i 1848, men det skulle vare indtil 1870, før området var tørlagt, og Frederikssund var blevet udvidet med Bløden.

I 1890'erne ønskede en del af byens borgere, at Frederikssund skulle forskønnes med en park. Kreaturer og heste græssede stadig på Kalvøen. Her ville man i stedet anlægge en offentlig park til brug for byens borgere. I 1896 blev Kalvøeselskabet stiftet, og Kalvøen blev plantet til med buske og træer.

Siden er Kalvøen blevet centrum for mange af Frederikssundborgernes fritidsaktiviteter. Frederikssundhallen, tennisklubben, roklubben, sejlklubben og siden 1952 Frederikssund Vikingspil har nydt godt af det rekreative område. Friluftsscenen danner rammen om de årlige vikingespil, men bliver også brugt til koncerter og møder.

2. Køkkenmøddingen

Den fredede køkkenmødding på Kalvøen er flere gange blevet undersøgt af arkæologer. Den stammer fra den yngre jægerstenalder i det femte årtusind før vor tidsregning. Den tid kaldes også for Ertebøllekultur. I skaldyngen er der fundet dyreknogler, flintredskaber og skaller fra blandt andet østers og blåmuslinger. Den fredede del af køkkenmøddingen måler 15 meter i længden og 15 meter i bredden, men den har strakt sig længere. Der er fundet mange køkkenmøddinger langs Roskilde Fjord, som viser, at der i jægerstenalderen har ligget bopladser.

3. Bopladsen overordnet

Frederikssund Vikingeboplads viser grubehuse, der er rekonstrueret i et samarbejde med fagfolk indenfor arkæologi og oldtidens arkitektur. De fleste af husene er rekonstrueret efter grubehuse, som er fundet ved udgravninger på Vestby Mark ved Selsø i Hornsherred. Her fandt arkæologer fra det lokale museum Færggården fra sommeren 1994 spor efter 36 grubehuse, der lå i forbindelse med en anløbsplads for skibe. Anløbspladsen menes at være anlagt i 700-tallet og at have fungeret indtil begyndelsen af 1000-tallet. På bopladsen vises også et langhus, en plankevej og en anløbsbro, der er rekonstrueret fra fund fra den sene vikingetid.

4. Bopladsens historie

Da det i begyndelsen af 1990erne blev muligt at søge om økonomiske midler til projekter i anledning af, at København i 1996 skulle være Kulturby, var der en gruppe mennesker med tilknytning til Frederikssund Vikingspil, som besluttede at gøre noget ved ideen om at supplere teatervikingetiden med en mere korrekt vikingeboplads, der skulle vise vikingetidens byggeskik. Den selvejende institution Frederikssund Vikingeboplads blev stiftet, og resultatet blev en arbejdende boplads, hvor en byggeleder og ansatte i jobtræning arbejdede med byggeriet af grubehusene. Der blev givet økonomisk tilskud fra Kulturby 96 og fra blandt andre Frederikssund Kommune, det daværende Frederiksborg Amt, Arbejdsmarkedsstyrelsen og Friluftsrådet. Med byggeriet af grubehusene fulgte konstruktionen af en plankevej, der førte ud i en anløbsbro. Med i planerne var fra begyndelsen arkitekten Holger Schmidt, som havde stor erfaring med rekonstruktion af vikingetidshuse.

5. Langhuset

Langhuset er det nyeste byggeri på bopladsen. Husets grundplan er skabt efter et langhus, der i 1995 blev udgravet øst for Gershøj Kirke i Hornsherred. På Frederikssund Vikingeboplads er huset blevet nogle meter kortere end det oprindelige hus, som var ca. 25 meter. Langhuset repræsenterer et almindeligt beboelseshus fra sen vikingetid. Det er her på bopladsen bygget med lerklinede vægge og stråtag. De arkæologiske fund giver sjældent oplysninger om huses vægge og tag, da udgravningerne først og fremmest viser de jordgravede stolpers placering. På Frederikssund Vikingeboplads har man af økonomiske årsager truffet det valg at lade langhuset indrette mere nutidigt praktisk, så det kan benyttes til udlejning til festlige arrangementer og lignende. Vikingetidens lerstampede gulv er erstattet af et trægulv, og huset er forsynet med borde og bænke i mere nutidig stil.

I vikingetiden var langhuset bondens hus. Store høvdingegårde og småbønders beboelseshuse var bygget som lange og forholdsvist smalle huse. Kun størrelsen og indretning og indbo varierede. I husets midte var der et ildsted, som blev brugt til madlavning og til at give varme og lys. Husets store rum blev brugt til opholdssted og soverum. Skind og vægtæpper isolerede mod kulden. I vikingetiden gik man bort fra at have stald i husets ene ende. At have dyrene i den ene ende af beboelseshuset havde ellers været almindeligt lige fra bondestenalderen, og det gav god varme til husets beboere.

6. Grubehusene

Grubehuse er en betegnelse, der dækker mindre huse, som er gravet ned i en grube – et hul i jorden. De kan være runde eller firkantede og er blevet udgravet i bosættelser fra jernalder, vikingetid og middelalder. Grubehuse er først og fremmest blevet anvendt som værksteds- og arbejdshytter og som bolig for samfundets fattigste. I mange udgravede grubehuse er der fundet tegn på, at husene har været brugt som væveværksteder. På vikingetidens opretstående væve var vævens trend tyngt af vævevægte, som blev fremstillet af sten eller ler, og fund af disse er meget almindelige i grubehuse. I grubehusene på Vestby Mark blev der udover vævevægte blandt andet også fundet tenvægte til spinding af garn på håndten, bennåle, dragtnåle, små stykker glas og færdige glasperler.

Et grubehus kan være et hus, som er helt uden vægge, der er synlige udefra, og hvor jorden rundt om huset er med til at bære tagets vægt. Det kan også være et hus, hvor vægge af træ rager et stykke op over den omgivende jord. På Frederikssund Vikingeboplads er der eksperimenteret med forskellige typer grubehuse.

Gennemgang af husene

- Hus 1 er det mest luksuriøse af bopladsens huse – efter vikingetidens standard. Det er bygget efter en hustomt, som er udgravet på Stevns her på Sjælland. Huset har vægge af brede egeplanker og er indrettet som et lille beboelseshus.
- Resten af grubehusene er rekonstruktioner af huse fra udgravningerne ved Selsø. Hus 2 er konstrueret primitivt med fletværk, der støttes af græstørv.
- Hus 3 er et grubehus i oval form, som har lerklinede vægge med en simpel konstruktion af træ til at støtte stråtaget.
- Hus 4 har lerklining på fletværk og stråtag, og det er også tilfældet med hus 5, som er ca. 12 m².

Afslutning grubehuse

Gennem mere end 15 år har der været mulighed for at følge forfaldet på grubehusene på Frederikssund Vikingeboplads. Flere gange har det været nødvendigt at udbedre de skader på husene, som er opstået af vind og vejr og desværre også af manglende omtanke fra nogle besøgende. De forskellige konstruktioner har været mere eller mindre modtagelige overfor de påvirkninger, som vind og vejr har givet. Men dette har jo netop også været en del af ideen bag Frederikssund Vikingeboplads. Eksperimenter med forskellige byggematerialer og forskellige konstruktioner kan måske give os et indblik i, hvilke byggematerialer, der blev foretrukket af vikingetidens husbyggere.

7. Plankevejen

Fra de rekonstruerede grubehuse fører plankevejen af egetømmer via anløbsbroen ud til Roskilde Fjord. Byggeriet er inspireret af den imponerende bro ved Ravning Enge, som blev bygget syd for Jelling i Jylland på Harald Blåtands tid i anden halvdel af 900-tallet. I vikingetiden var færdsel til søs langt det hurtigste og sikreste. Store dele af Danmark var dækket af skov, og vejene var få og svære at køre på med vogn. Broen over det våde område i Vejle Ådal var et stort projekt, som måske skulle være med til at sikre Harald Blåtand kongemagten i hele Danmark. Bopladsens plankevej er bygget af svært egetømmer, som er samlet med håndsmedede nagler. Også plankevejen har det været nødvendigt at udbedre i løbet af årene.

8. Roskilde Fjord

Roskilde Fjord strækker sig fra Lynæs i nord næsten 40 km sydpå. Mellem Frederikssund og Jyllinge er fjorden smal og lavvandet. I vikingetiden var Roskilde Fjord en vigtig handelsvej, hvor mange skibe hver dag sejlede ned mod Roskilde i bunden af fjorden. I sidste halvdel af 1000-tallet var Roskilde landets hovedstad, og hvor fjorden var mest lavvandet blev der lavet spærringer, der skulle forhindre fjender i at nå frem til Roskilde. I Peberrenden ud for Skuldelev blev der spærret med fem udtjente skibe, som i 1962 blev gravet ud og siden udstillet på Vikingskibsmuseet i Roskilde. Fundet af Skuldelevskibene gjorde, at den viden om vikingetidens skibe, som man hidtil havde haft, blev øget betydeligt. På Vikingskibsmuseet er bygning af og sejlads med rekonstruktioner af Skuldelevskibene stadig med til at øge vores viden. Fra Frederikssund fører Kronprins Frederiks bro over til Hornsherred, som adskiller Roskilde Fjord fra Isefjorden. Museet Færggården ligger umiddelbart for enden af broen.

9. Afslutning

Fra stenalderen har Roskilde Fjord været vigtig for de mennesker, der har levet omkring den. Fund fra både jægerstenalder og bondestenalder viser, at der er blevet fisket flittigt fra fjordens spisekammer. En stammebåd fra jernalderen er fundet ved Jyllinge, og blandt de fem Skuldelevskibe var der en 12 meter lang fiskerbåd. Erhvervsfiskeriet er nu næsten væk, men de mange lystbådehavne fortæller os, at der stadig sejles flittigt på Roskilde Fjord.

